REVIDIRANI RAD: ULOGA I ZNAČAJ ANTIMONOPOLSKE POLITIKE U SAVREMENIM USLOVIMA POSLOVANJA

Milan Mihajlović[1], Nedžad Imamović[2], Nebojša Dragović[3]

Apstrakt

Ostvarivanje ekonomije blagostanja, kao poželjnog ekonomskog stanja, teško je ostvarivo postojanjem nesavršenih tržišnih struktura. Nekonkurentne tržišnie strukture manifestuju se kroz različitie tržišnie oblike. Poosledice postojanja ovakvih tržišnih stanja osećaju se i na proizvodnu efikasnost, odnosno faktorsku produktivnost. U vezi sa tim antimonopolska politika je predmet ovog istraživanja i zahtevi za njenom uravnoteženošću i fleksibilnošću, kao mere za smanjenje negativnih efekata tržišne nesavršenosti.

Ključne reči: antimonoplska politika, tržišne strukture, konkurencija.

JEL: *D42, M21.*

Uvod

Konkurencija predstavlja veoma dinamičan ekonomski proces, na koji utiču brojni parametri od globalnih ekonomskih tokova, preko broja proizvođača i kupaca, strukture ponude, načina proizvodne produkcije, nivoa tehnoloških procesa, strukture radne snage, do organizacije prodaje i kulture na analiziranom tržištu. U uslovima globalnih tržišnih uslova i stalno rastuće konkurencije, nivo spremnosti zemalja da se uspešno pozicioniraju u takvim uslovima će presudno uticati na uspešnost njihovih ekonomija.

Konkurencija je preduslov uspešnog funkcionisanja slobodnog tržišta. Bez konkurencije nema tržišne prinude, pa stoga ni ishod tržišnog takmičenja nije dostizanje maksimalnog nivoa ekonomskog blagostanja društva.

U ekonomskom smislu pod konkurencijom se u tradicionalnom shvatanju podrazumevala savršena ili idealna konkurencija. Model savršene konkurencije

počiva na brojnim pretpostavkama, a pre svega na: postojanju velikog tržišta sa velikim brojem prodavaca i kupaca na kome prodavci prodaju homogene ili identične proizvode o kojima potrošači imaju potpune informacije uz postojanje

[1] Docent, dr Milan Mihajlović, Vojna akademija, Ulica Pavla Jurišića Šturma br. 33, Beograd, Srbija, Telefon +381 64 302 19 51, E-mail: milan.mih83@gmail.com
[2] Docent, dr Nedžad Imamović, Računovodstveni centar Ministarstva odbrane, Ulica Gardijska br. 7, Beograd, Srbija, , E-mail: nedzad.imamovic@mod.gov.rs
[3] Docent dr Nebojša Dragović, Vojna akademija, Ulica Pavla Jurišića Šturma br. 33, Beograd, Srbija, E-mail: nebojsadragovic@gmail.com

potpune mobilnosti svih faktora proizvodnje. Praksa je međutim pokazala da je nemoguće obezbediti idealne uslove na kojima je počivala teorija savršene ili idealne konkurencije i da samo tržište nije u stanju da svojim mehanizmima automatski svim učesnicima na tržištu obezbedi obezbedi ravnopravne uslove i maksimizaciju interesa. Zato je bilo neophodno da se donesu posebna pravila kojima bi se intervenisalo na tržištu.

Treba obratiti pažnju da zaštita konkurencije ne znači nužno zaštitu konkurenata, to je poželjno sa stanovišta društva. Jedini cilj antimonopolske politike treba da bude maksimizacija ekonomske efikasnosti, pa time i maksimizacija ekonomskog blagostanja potrošača. Ovakvo definisanje cilja antimonopolske politike je nasleđe čikaške škole4. Uključivanje drugih ciljeva među ciljeve antimonopolske politike neminovno dovodi do njenog rasplinjavanja i razvodnjavanja u toj meri da ona postaje nedelotvorna.

Svrha ovog rada je ukazivanje na svrhu i značaj antimonopolske politike, njene ciljeve i institucije za njeno sprovođenje, kao i mehanizme uspostavljanja ravnoteže na tržištu kao i o posledicama do koje mogu dovesti nekonkurentne tržišne strukture.

Ekonomske osnove antimonopolske politike

Osnovni cilj antimonopolske politike jeste ostvarivanje ekonomske efikasnosti svake tržišne privrede. U osnovi antimonopolska politika predstavlja sredstvo kojim se omogućava tržišnom mehanizmu da svojim nesmetanim i efikasnim funkcionisanjem obezbedi ekonomsku efikasnost i na taj način maksimizaciju društvenog blagostanja(Petković, Kostić, 2014). Analize tržišnih privreda ukazuju na činjenicu da ekonomska efikasnost treba da bude jedini cilj antimonopolske politike, a da druge ciljeve treba postizati nekim drugim politikama.

Uvažavajući stanovište da jedino ekonomska efikasnost treba da bude cilj antimonopolske politike uslovljava konflikt alokativne i proizvodne efikasnosti. Ipak, ponekad se susreću i stavovi da antimonopolska politika treba da, pored postizanja ekonomske efikasnosti, ima i neke druge ciljeve. Evropska komisija kao jedan od ciljeva antimonopolske politike naglašava sprečavanje nastanka, odnosno postojanja bilo kakvih barijera u prometu robe između tržišta zemalja članica Evropske unije.(Zirojević-Fatić, Jelisavac-Trošić, 2009) Ovakav cilj antimonopolske politike usmeren je ka političkih vrednosti saveza ispoljenih kroz jedinstveno tržište unutar EU, što ponekad može da bude u konfliktu sa ciljem unapređenja ekonomske efikasnosti.

Cilj antimonopolske politike može biti i zaštita malih preduzeća, definisan od strane nekih autora, odnosno podsticanje malog biznisa. Ovakav cilj antimonopolske politike nije u skladu sa opštim društvenim interesom pa je potrebno uočiti da antimonopolska politika ne raspolaže mehanizmima za zaštitu malih preduzeća, odnosno sitnog biznisa.

[4] Ona je opredeljujuće uticala na formiranje antimonopolske politike u svetu u poslednjih dvadesetak godina.

Ovakve mere su karakteristične za fiskalnu politiku (oslobađanje od poreza ili subvencionisanje), a antimonopolska politika ne može da bude delotvorna. Ovakvom zaštitom malih i srednjih preduzeća konfliktan dolazi se u supronost sa zahtevom za ekonomskom efikasnošću. Zahtev za ekonomskom efikasnošću uslovljava da neefikasna preduzeća propadaju bez obzira na veličinu.

Često se pravednost navodi kao cilj antimonopolske politike, ali ga je nemoguće precizno operativno definisati, što uslovljava neizvesnost u primeni antimonopolske politike. Polazeći od pravednosti, kao težnji ka smanjenju ekonomskih nejednakosti, direktno se ugrožava postizanje ekonomske efikasnosti, što znači da bi uključivanje pravednosti u ciljeve antimonopolske politike neminovno dovelo do konflikta ciljeva unutar ove politike.(Dragišić, 2005)

U skladu sa navedenim, antimonopolskom politikom treba da se realizuje samo jedan cilj, a to je promocija ekonomske efikasnosti. Na taj način mogu se samo mogu precizno definisati operativni ciljevi antimonopolske politike i donositi konretne odluke u tržišnim situacijama. Antimonopolska politika namenjena je zaštiti konkurencije, odnosno njome se štiti proces konkurencije, a ne učesnici u tom procesu koji pokušavaju da eliminišu konkurente na tržištu dozvoljenim sredstvima. U određenim situacijama, uništavanje konkurencije, podrazumeva i uništavanje konkurenata, ali i obrnuto, uništavanje konkurenata podrazumeva uništavanje konkurencije.(Tmušić, 2012) Zbog toga se i može govoriti o svojevrsnom paradoksu antimonopolske politike.

Za antimonopolsku politiku je značajno da sa jedne strane, bude dovoljno oštra (striktna) i dosledna da bi sprečila nastanak nekonkurentnih tržišnih struktura i ekonomske neefikasnosti, odnosno da sa druge strane, da bude dovoljno fleksibilna da ne bi sprečavala preduzetničku inicijativu usmerenu ka povećanju efikasnosti i prisvajanju ekonomskog profita po toj osnovi.(Tmušić, 2012) Imajući u vidu da je profit osnovna pokretačka snaga savremene privrede, antimonopolska politika ne sme da kažnjava uspešne privrdne subjekte odnosno one koji nalaze načina da budu efikasniji od drugih i uživaju profit usled te efikasnosti.

Male i otvorene privrede poput Republike Srbije, koju karakteriše malo domaće tržište, sarelativno niskim nivoem razvoja savremenih ekonomskih institucija, konkurencijiju često obezbeđuju iz uvoza, putem liberalizacija spoljnotrgovinskih tokova, odnosno otklanjanja barijera uvozu. Prednost ovakvog načina ostvarivanja konkurencije jeste u tome što se navedena libaralizacija može ostvariti veoma brzo, dok je za izgradnju antimonopolskih institucija potrebno mnogo više vremena i uslova. Liberalizacija spoljnotrgovinskih tokova je u tom slučaju najvažniji metod obezbeđivanja konkurencije na domaćem tržištu, odnosno ključni način za brzo eliminisanje nekonkurentnih tržišnih struktura. Međutim, ovaj način uticaja na domaće tržišne strukture ima nekoliko slabosti(Mihajlović M. i dr., 2016):

- Prvo, značajan broj proizvoda ima visoko učešće transportnih troškova u ukupnoj vrednosti, čime neminovno rast transportnih troškova umanjuje konkurentnost tih proizvoda iz uvoza.
- Drugo, usled visokih transportnih troškova, pojedini proizvodi spadaju u tzv. nerazmenjive proizvode, tako da uklanjanje barijera uvozu jednostavno nema nikakve efekte na strukturu domaćeg tržišta tih proizvoda.
- Treće, pojedine barijere uvozu nisu vezane za spoljnotrgovinske i carinske režime, već su posledica objektivnih okolnosti, tako da se ne mogu ukloniti liberalizacijom spoljnotrgovinskih tokova.

Liberalizacija spoljnotrgovinskih tokova, uslovljena je i različitim interesnim grupama koje su protiv liberalizacije, odnosno lobijima domaćih proizvođača koji žele snažnu carinsku zaštitu i necarinske barijere uvozu. Značajna politička podrška, odnosno dobra organizovanost može da ugrozi pokušaj da se ostvari maksimalna liberalizacija spoljnotrgovinskih tokova. Takođe, jedna od sugestija vezana za vođenje antimonopolske politike, naročito u zemljama relativno niskog nivoa razvijenosti institucija tržišne privrede jeste uklanjanje barijera ulasku i izlasku preduzeća iz grane.(Begović i dr., 2002)

Pretpostavke savršene konkurencije

U mikroekonomskoj teoriji, prilikom razmatranja tržišne konkurencije polazi se od pretpostavke o postojanju savršenog tržišta, odnosno savršene konkurencije. Savršena konkurencija zasniva se na nekoliko pretpostavki (Lončar, Milošević, 2013):

- veliki broj prodavaca i kupaca radi stvaranja atominizovane ponude gde broj privrednih subjekata na strani ponude teži beskonačnosti;
- parametarski karakter cene, koji podrazumeva da nijedan privredni subjekat ne može da utiče na prodajnu cenu svog proizvoda, što se postiže ukoliko bi postojao beskonačno veliki broj proizvođača, odnosno ukoliko bi obim proizvodnje svakog pojedinačnog proizvođača bio beskonačno mali, kao i postojanjem slobodnog ulaska i izlaska iz grane.
- slobodan ulazak i izlazak iz grane koji omogućava privrednim da povoljnim uslovima privređivanja (rast tražnje iznad ponude, na primer, odnosno stvaranje ekonomskog profita) privlače nove proizvođače u posmatranu granu, te oni započinju proizvodnju, uvećavaju ponudu i dovode do uspostavljanja nove konkurentne ravnoteže u toj grani, odnosno ukoliko se jave nepovoljni uslovi privređivanja u određenoj grani (pad tražnje ispod ponude, na primer, odnosno stvaranje finansijskih gubitaka preduzeća u toj grani), slobodan izlazak omogućava da se resursi dosad uposleni u ovoj grani, prebace u neku drugu, prosperitetnu granu, pa da se time i poveća ekonomska efikasnost upotrebe tih resursa.

Osnovna karakteristika savršenene konkurencije jeste da su granični prihodi jednaki ceni proizvoda budući da proizvođač ne može da utiče na cenu obimom proizvodnje koju plasira na tržište, ma koliki bio obim te proizvodnje. Na osnovu toga grafički se izvodi da

je kriva graničnih prihoda proizvođača ekvivalentna sa krivom tražnje za dodatnim proizvodom.

Ravnoteža na tržištu pri savršenoj konkurenciji ima nekoliko veoma bitnih elemenata.(Samjuelson, Nordhaus, 2009):

- Gavni uslov za makisimizaciju blagostanja jednakost ravnotežne cene i graničnih troškova.
- Ni jedan od proizvođača u uslovima savršene konkurencije ne prisvaja ekonomski profit (polazi se od pretpostavke da svi proizvođači raspolažu sa istovetnom tehnologijom. Granični, odnosno prosečni troškovi koji se razmatraju obuhvataju i cenu (troškove) kapitala, tako da preduzeće prisvaja isključivo prihod kojim pokriva troškove pribavljanja kapitala).
- Svaka promena uslova agregatne tražnje dovodi do automatskog prilagođavanja i definisanja novog ravnotežnog obima proizvodnje. Glavni preduslov koji to omogućava je potpuno slobodan ulazak i izlazak preduzeća iz posmatrane grane.

Na ovaj način dolazi do izražaja značaj slobodnog ulaska i izlaska iz grane kao mehanizma koji omogućava prilagođavanje konkurentne ravnoteže novonastalim okolnostima, odnosno ravnoteža na tržištu pri savršenoj konkurenciji dovodi do efikasne alokacije raspoloživih resursa. Time ne postoji potreba za antimonopolskom politikom.

Pretpostavke nekonkurentnih tržišnih struktura

Ukoliko nastupe uslovi koji su suprotni pretpostavkama savršene konkurencije, dolazi do odstupanja od ravnotežnog stanja odnosno pojavljuju se nekonkurentne tržišne strukture.

Najekstremniji slučaj nekonkurentne tržišne strukture jeste monopol, koga odlikuju tri osnove karakteristike(Petković, Kostić, 2011):

- postojanje samo jednog proizvođača;
- visoke barijere ulasku i izlasku;
- nepostojanje bliskih supstituta

U uslovima monopola, agregatna kriva tražnje postaje individualna kriva tražnje, odnosno što je veća količina proizvoda koju monopolista ponudi na tržištu, biće niža cena tog proizvoda, odnosno potrošači će biti spremni da plate nižu cenu da uživaju u dodatnoj jedinici tog proizvoda. Zbog toga je granični prihod uvek niži od tržišne cene posmatranog proizvoda i to je zbog toga što prodajom jedne dodatne jedinice proizvoda opada cena svih jedinica tog istog proizvoda. Kada je ravnotežna cena iznad graničnih troškova tada dolazi do situacije poznate kao tržišna moć.(Komazec, Ristić, 2011)

Kao glavni parametar nekonkrentnih tržišnih struktura koristi se tržišna moć, koja postoji pri svakom odstupanju cene od graničnih troškova, tj. pri svakom odstupanju od uslova savršene konkurencije. Ukoliko je indeks tržišne moći pozitivan, radi se o nekonkurentnim tržišnim uslovima, odnosno strukturama. U skladu sa tim, svako odstupanje od uslova savršene konkurencije ugrožava ekonomiju blagostanja. Monopol je

ekstremna nekonkurentna tržišna struktura, tj. tržišna struktura koja generiše maksimalnu tržišnu moć i, u skladu sa tim najveći mogući gubitak blagostanja, kao i najveći mogući iznos ekonomskog profita koji prisvaja proizvođač.

Nesavršene tržišne strukture kod kojih je tržišna moć manje izražena jesu oligopoli i monopolistička konkurencija. (Komazec, Ristić, 2011) U ovim slučajevima odstupanje krive graničnih troškova od krive tražnje je nešto manje nego u slučaju monopola. Međutim, ovde je i dalje ravnotežna cena viša od one ostvarene u uslovima savršene konkurencije, odnosno indeks tržišne moći je niži od onog u slučaju monopola, ali tržišna moć i dalje postoji. Ali i ovde postoji gubitak blagostanja, koji je manji u odnosu na gubitak blagostanja u slučaju monopola.

Na bilo koji način odstupanje krive graničnih prihoda od krive tražnje dovodi do uspostavljanja tržišne moći, a ona neminovno dovodi do narušavanja raspodele ekonoskog blagostanja i prisvajanja ekonomskog profita. Ključno pitanje koje se postavlja jeste održivost ovakve nekonkurentne tržišne strukturejer ukoliko postoji slobodan ulazak novih preduzeća u granu, odnosno ukoliko ne postoje barijere ulasku i izlasku, postojanje tržišne moći, odnosno prisvajanje ekonomskog profita, privući će nove konkurente koji će, samim svojim ulaskom, povećati broj privrednih subjekata na strani ponude, povećati obim ponude, što će dovesti do opadanja i konačno nestanka tržišne moći, odnosno do rasipanja ekonomskog profita. To znači, da ukoliko nema barijera ulasku i izlasku, nekonkurentne tržišne strukture nisu održive, odnosno dolazi do njihovog prelaska u konkurentnu strukturu, što uslovljava da su barijere ulasku i izlasku od ključne važnosti za sagledavanje određene tržišne strukture, odnosno ones su neophodan uslov za svrstavanje određenog tržišta u tržišta sa nekonkurentnom strukturom. (Mate, 2012)

Posledice nekonkurentskih tržišnih struktura

Značajna posledica nekonkurentnih tržišnih struktura, posebno monopola, jeste statička proizvodna neefikasnost, poznata kao X-neefikasnost. (Samjuelson, Nordhaus, 2009) Nepostojanje konkurencije uklanja podsticaje za kontrolu, što dovodi do toga da troškovi proizvodnje nekontrolisano rastu, jer ukoliko nema konkurencije, ne postoji pretnja konkurenata, tako da dolazi do nekontrolisanog rasta endogenih troškova, odnosno do rasta ukupnih troškova, što dovodi do proizvodne neefikasnosti. To uslovljava da se za proizvodnju jedne jedinice proizvoda koristi više resursa nego što je za to potrebno dok svi nepotrebno angažovani resursi mogli bi da se alternativno iskoriste u proizvodnji nekog drugog proizvoda.

Ukoliko se osnovna pretpostavkao o konstantnim prinosima napusti i pretpostavi postojanje rastućih prinosa, odnosno opadajućih troškova, dolazimi se do situacije u kojoj otklanjanje jedne vrste neefikasnosti upotrebe resursa može da dovede do stvaranja druge. Rastući prinosi, odnosno opadajući troškovi, javljaju se ukoliko sa rastom obima

proizvodnje dolazi do opadanja prosečnih troškova, tj. troškova po jedinici proizvoda. Na ovaj način, sintezom dva ili više preduzeća dolazi do značajnog povećanja obima proizvodnje, i na taj način, obaranja prosečnih troškova, čime se uvećava proizvodna efikasnost. Ali, istovremeno, ovakva sinteza dovodi i do stvaranja tržišne moći i alokativnog gubitka blagostanja.(Lončar, Milošević, 2013)

Adekvatna antimonopolska politika mora da bude usmerena na sve ovakve slučajeve, odnosno da definiše uravnotežen odnos prema promenama tržišnih struktura. Ptethodnom pretpostavkom sinteze preduzeća došlo se do stvaranja tržišne moći i do alokativnog gubitka blagostanja. Ukoliko bi antimonopolska politika bila takva da apriori sprečava svaku promenu koja dovodi do stvaranja tržišne moći, stvorili bi se uslovi za pogrešne odluke, tj. odluke kojima bi se sprečilo značajnije uvećavanje proizvodne efikasnosti.

U uslovima monopola ne postoje podsticaji za istraživanje i razvoj, odnosno za ulaganja u tehnički progres, jer nema konkurencije pa se makisimizacija profita zasniva na klasičnom monopolističkom ponašanju. Suština za pomirenje navedenih efekata jeste u trajanju monopola, odnosno teorijski je moguće definisati optimalnu dužinu trajanja monopola koji je proizvod tehničkog progresa, tako da se makimizuju podsticaji za istraživanje i razvoj, koji dovode do dinamičke proizvodne efikasnosti, a minimizuju negativne strane monopola, kako po pitanju dinamičke proizvodne neefikasnosti, tako i po pitanju ostalih oblika ekonomske neefikasnosti.

Državna intervencija je veoma čest način nastajanja monopola, odnosno nesavršenih tržišnih struktura, uspostavljanjem administrativnih barijera ulasku, odnosno direktnom državnom zabranom ulaska u određenu granu. Imajući u vidu da monopol stvara značajan ekonomski profit, svi potencijalni monopolisti su posebno zainteresovani da ulože značajna sredstva kako bi obezbedili da se upravo u njihovoj grani uspostave administrativne barijere ulasku (odnosno zabrana ulaska), kako bi ostali jedini na tržištu i uživali u monopolskom profitu. To se ostvaruje putem uticaja na donosioce odluka, pre svega na zakonodavnu i izvršnu vlast, odnosno različite oblike lobiranja. Lobiranjem se samo utiče na preraspodelu već stvorene vrednosti, a svi ti resursi mogu alternativno da se upotrebe za stvaranje nove vrednosti. Imajući u vidu da se u slučaju monopola, odnosno nekonkurentnih tržišnih struktura, govori o preraspodeli rente, ponašanje donosilaca odluka, odnosno zakonodavne i izvršne vlasti naziva se traganjem za rentom. (Samjuelson, Nordhaus, 2009)

Upravo svi navedeni nepoželjni efekti predstavljaju osnovni razlog za vođenje antimonopolske politike. Međutim, izvesno je da promene tržišnih struktura u određenom broju slučajeva imaju efekte suprotnog smera – dok se jedan oblik ekonomske efikasnosti uvećava, drugi opada. Zbog toga je potrebno da antimonopolska politika bude fleksibilna, kako bi njena primena omogućila maksimizaciju društvenog blagostanja. Pri tome, fleksibilnost je samo potreban, ali ne i dovoljan uslov za takvu maksimizaciju. Za to je

potrebno znanje, odnosno kompetentnost onih koji formulišu i sprovode antimonopolsku politiku.

Zaključak

Zaključak je da je antimonopolska politika itekako potrebna i to iz više razloga. S obzirom da je Republika Srbija nasledila socijalističke nekonkurentne tržišne strukture (raspad zemlje i ono što ga je pratilo samo su ih pojačali) i antikonkurentan način ponašanja koji odgovara takvim strukturama, to još više pojačava potrebu da se uspostavi i sprovede što efikasnija i što strožija antimonopolska politika. Pored svega ovoga, postoje grane u čijem slučaju (usled visokih transportnih troškova, na primer) slobodan uvoz jednostavno ne pomaže – ne može da se stvori delotvorna uvozna konkurencija. Uklanjanje barijera ulasku može da bude lepa politička parola. Ali, pri sprovođenju te parole javljaju se mnoge teškoće, zbog kojih često ponestaje političke rešenosti da se u tom poslu istraje.

Potrebna je usredsređena, zakonom sputana i administrativno ne toliko zahtevna antimonopolska politika. Dakle, politika usredsređena na najznačajnija narušavanja konkurencije na domaćem tržištu je zapravo ona koja čini najveću štetu na planu ekonomske efikasnosti i blagostanja potrošača. Mogućnost zloupotrebe antimonopolske politike, kako od strane države tako i od strane konkurenata, takvih je razmera da je potrebno uspostaviti zakonsku zabranu takvoj zloupotrebi. Neke osnovne ekonomske slobode treba da budu zaštićene zakonom.

Konačno, antimonopolska politika treba da bude relativno jednostavna za primenu, budući da su domaći administrativni kapaciteti prilično ograničeni. Ona treba do određenog nivoa da omogući fleksibilnost tj, sprovođenje različitih vrsta antimonopolskih politika. Antimonopolsko zakonodavstvo treba da obezbedi pravni osnov za širok opseg sprovođenja različitih politika. Sa druge strane, treba da postoje određena pravna ograničenja u pogledu sprovođenja antimonopolske politike, kako bi se minimizovale mogućnosti zloupotrebe njenog sprovođenja i smanjila neizvesnost za sve strane koje u tome učestvuju. Imajući u vidu postojeće tržišne strukture i tržišnu praksu u Srbiji, kao i veoma ograničene resurse koji su na raspolaganju za primenu antimonopolske politike, glavni prioriteti antimonopolske politike treba da budu: borba protiv kartela i sprečavanje njihovog nastajanja; poboljšanje i pospešivanje privatizacije i ekonomskog restrukturiranja; povećanje ekonomske slobode preduzeća i privatnih preduzetnika; smanjenje neizvesnosti svih privrednih subjekata, naročito preduzeća; izbegavanje kontrole cena kao mehanizma antimonopolske politike; uticaj na druge ekonomske politike relevantne za konkurenciju.

Jedini cilj antimonopolske politike treba da bude ekonomska efikasnost. Veštačka zaštita neefikasnih proizvođača mora se izbeći po svaku cenu. Takođe, ono što svakako antimonopolska politika treba da kontroliše jesu razne integracije preduzeća koje mogu

biti motivisane upravo stvaranjem dominantnog položaja na tržištu i samim tim ostvarivanjem profita što je suprotno antimonopolskom zakonu. U skladu sa ovim, ono što je svako preduzeće u obavezi da uradi je da zatraži odobrenje za planiranu integraciju, a Komisija za zaštitu konkurencije će u roku od 30 dana dati mišljenje o tome da li odobrava integraciju ili ne. Može da se desi da Komisija daje mišljenje da treba da sprovede još neka ispitivanja posle kojih integracija može biti odobrena, uslovno odobrena ili zabranjena.

Osim kontrole integracija, antimonopolska politika treba da se bavi i problemom stvaranja nekonkurentnih tržišnih struktura, ali samo u slučaju kada to čine preduzeća koja su već obezbedila dominantan položaj na tržištu. Treba da bude zabranjena samo zloupotreba dominantnog položaja, a ne i sam dominantni položaj. U skladu sa tim Komisija za zaštitu konkurencije treba da pažljivije prati ponašanje preduzeća koja imaju dominantan položaj na tržištu u odnosu na ponašanje ostalih preduzeća na tržištu.

Zakon o zaštiti konkurencije koji je osnovni zakon koji reguliše ovu oblast, treba jasno da razgraniči definicije koje se odnose na kratkoročno sticanje profita, s jedne strane, i zloupotrebe usmerene na stvaranje nekonkurentnih tržišnih struktura, s druge strane, kao i da spreči njihovo nastajanje. Naravno ovo prvo se odnosi na zloupotrebu kojom se iskorišćava položaj potrošača (to je sticanje ekonomskog profita na kratak rok) a ovo drugo na zloupotrebu kojom se ograničava ili isključuje konkurencija (to je održavanje, jačanje i unapređenje dominantnog položaja).

Na osnovu svega rečenog, generalni zaključak bio bi da bar što se koncepcije nove antimonopolske politike tiče, Republika Srbija je na dobrom putu da uskladi koncept zakonodavstva sa konceptom zemljama Evropske Unije. Ta koncepcija je u svojim osnovnim načelima i pravnom terminologijom u potpunosti u skladu sa antimonopolskom politikom EU-a, odnosno Evropske komisije. Svakako da postoji prostor za unapređivanje kako antimonopolskog zakonodavstva tako i konkurentnih odnosa između tržišnih učesnika. Nadamo se da će vreme koje predstoji pokazati da je trenutna koncepcija antimonopolske politike u Republici Srbiji na dobrim osnovama i da će ove probleme rešavati na najbolji mogući način.

Literatura

1. Begović B., Bukvić B. 2009. Antimonopolska politka u SR Jugoslaviji, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd.
2. Božić M., Golubović S., Božić-Miljković I. 2013. Ekonomska politika, Ekonomski fakultet u Nišu., Niš.
3. Veselinović P. 2011. Ekonomija, Univerzitet Singidunum, Beograd 2011.
4. Gould J. P., Ferguson C. E. 1984. Microeconomic Theory, Ilinois, Théorie microéconomique, Pariz.

5. Dragišić D., Medojević B., Ilić B., Pavlović M. 2005. Osnovi ekonomije, Ekonomski fakultet u Beogradu.
6. Đuričin D., Lončar D. Rajić V. 2008. "Merenje koncentracije tržišta: primer sektora sa tržišta motornih vozila RS", Ekonomika preduzeća, str 41-60.
7. Zirojević-Fatić M., Jelisavac-Trošić S. 2009. Antimonopolska politika i harmonizacija zakonodavstva Srbije sa pravom EU na polju konkurencije, Revizija za evropsko pravo.
8. Lončar D., Milošević S. 2013. Karakteristike antimonopolske politike i efekti njene primene u Srbiji. Ekonomika preduzeća.
9. Komazec S., Ristić Ž. 2011. Makroekonomija – makroekonomske teorije i makroekonomska analiza, EtnoStil, Beograd.
10. Meta, M. 2015. Mikroekonomska analiza, Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru.
11. Mihajlović M., Krstić S., Šegrt S., Pavlović D., Jovanović D., Simeunović T. 2016. Economic analysis of the influence of milk market concetration on procurement efficiency in the defense system, Ekonomika poljoprivrede 63, (3): 973-986, ISSN: 0352-3462, UDC: 664.644.4:339.13
12. Milovanović M. 2011. Mikroekonomska analiza, CID Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
13. Petrović M. 2001. Funkcije države u savremenoj tržišnoj privredi, Ekonomska misao, Beograd.
14. Petković M., Kostić L. 2014. Antimonopolska politika Republike Srbije. Ekonomski vidici.
15. Ratković M., Grubić G., Tasić. 2011. Dobri odnosi sa kupcima kao faktor konkurentne prednosti, Beograd, str.11.
16. Samjuelson T., Nordhaus V. 2009. Ekonomija., Univerzitet Jejl.
17. Savić LJ. 2000. Tržišne strukture u Jugoslovenskoj industriji, Ekonomski institut, Beograd.
18. Tmušić M. 2012. Monopoli u Srbiji - normativno suzbijanje i dometi antimonopolske politike, Godišnjak Fakulteta političkih nauka.
19. Hanić H. 2008. Proces istraživanja tržišta, Beogradska bankarska akademija, Beograd.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF ANTI-MONOPOLY POLICY IN CONTEMPORARY BUSINESS CONDITIONS

Milan Mihajlović[5], Nedžad Imamović[6], Nebojša Dragović[7]

Abstract

Achieving the welfare economy, as a desirable economic condition, is difficult to achieve by the existence of imperfect market structures. Uncompetitive market structures are manifested through different market forms. The consequence of the existence of such market conditions is also felt on productivity efficiency, that is, factor productivity. In connection with this antitrust policy is the subject of this research and demands for its balance and flexibility as measures to reduce the negative effects of market imperfections.

Key words: *anti-monopoly policy, market structures, competitiveness.*

Datum dolaska (Date received): 30.07.2017

Datum prihvatanja (Date accepted): 12.08.2017

[5] Milan Mihajlović Ph.D., Assistant Professor, University of Defence, Military Academy, Pavla Jurišića Šturma street no. 33, Belgrade, Serbia, Phone: +381 64 302 19 51, E-mail: milan.mih83@gmail.com

[6] Nedžad Imamović Ph.D., Assistant Professor Ministry of Defence, Accounting centre, Gardijska street no. 7, Belgrade, Serbia, E-mail: nedzad.imamovic@mod.gov.rs

[7] Nebojša Dragović, Ph.D., Assistant Professor, University of Defence, Military Academy, Pavla Jurišića Šturma street no. 33, Belgrade, Serbia, E-mail: nebojsadragovic@gmail.com